

JURIDISKA FAKULTETEN
vid Lunds universitet

Rikard Brodda

Sexköpslagen 2.0

Hur en utvidgad sexköpslag förhåller sig
till kravet på dubbel straffbarhet

LAGF03 Rättsvetenskaplig uppsats

Uppsats på juristprogrammet
15 högskolepoäng

Handledare: Sverker Jönsson

Termin: HT 2014

SUMMARY	3
SAMMANFATTNING	4
FÖRORD	5
FÖRKORTNINGAR	6
1. Inledning	7
1.1 Bakgrund	7
1.2 Syfte och Avgränsningar	7
1.3 Disposition	8
1.4 Teori och metod	9
1.5 Material och Forskningsläge	9
2. Genomgång av begrepp	11
2.1 Inledning	11
2.2 Skyddsintresse	11
2.3 Dubbel Straffbarhet	12
3. Historisk genomgång	16
3.1 Inledning	16
3.2 Arbetet fram till 1998 - SOU 1995:15	16
3.3 Arbetet fram till 1998 - Prop. 1997/98:55	20
3.4 Arbetet efter 1998 - SOU 2010:49	22
4. Röster mot kriminalisering	27
4.1 Inledning	27
4.2 Ragnar Göttestam	27
4.3 Claes Lernestedt och Kai Hamdorf	28
5. Analys och slutsats	32
KÄLL- OCH LITTERATURFÖRTECKNING	36
Tryckta källor	36
Litteratur	36

Summary

Since 1998 Sweden has had legislation concerning prostitution that makes it legal to sell but not to buy sex. Sweden was at that time first in the world with this criminalization and since then several other countries followed the Swedish example. More recently it has been discussed whether this legislation should be extended to cover situations where Swedish citizens buy sex from prostitutes abroad. This essay will review some of the prerequisites for such legislation.

Criminalization must aim to protect a particular group of people, society in general or specific government functions. This so-called protective interest must be threatened by the act that is to be criminalized. The protective interest is established in preliminary work and should then be taken into consideration when the law is applied in the future. The essay will first determine the protective interest of the law against sex purchase from the preliminary work, then determine how effective the criminalization has been. The aim is to establish the protective interest in the possible scenario of an extended criminalisation.

An obstacle to the criminalization of sex purchase abroad is the requirement of dual criminality. In short, the requirement means that an act committed abroad must be criminalized both in Sweden and the country where it is committed for the perpetrator to be punished in Sweden. The requirement is not absolute, several crimes are exempt because they are considered to be too serious and the protective interest can not be protected effectively if there is a requirement of dual criminality. Critics argue that no such relevant interest can be defined in Sexköpslagen and an extended criminalisation can therefore not be justified. However, I do not agree, but consider an extension a prerequisite for fully protecting the protective interest.

Sammanfattning

Sedan 1998 har Sverige haft en lagstiftning gällande prostitution som gör det lagligt sälja men inte att köpa sex. Sverige var på den tiden först i världen med kriminaliseringen och sedan dess har flera andra länder följt det svenska exemplet. På senare tid har det diskuterats huruvida denna lagstiftning ska utvidgas för att omfatta situationer när svenska medborgare köper sex av prostituerade utomlands. Denna uppsats kommer granska några av förutsättningarna för en sådan lagstiftning.

En kriminalisering måste ha till syfte att skydda en särskild grupp människor, samhället i stort eller särskilda statliga funktioner. Detta s.k. skyddsintresse måste vara hotat av gärningen som ska kriminaliseras. Skyddsintresset etableras i förarbeten och ska sedan beaktas när lagen i framtiden tillämpas. Uppsatsen kommer dels att fastställa sexköpslagens skyddsintresse utifrån förarbeten, dels fastställa hur pass effektiv kriminaliseringen varit. Syftet är att granska det relevanta skyddsintresset och se ifall detta kan möjliggöra en utvidgning.

Ett viktigt hinder mot kriminalisering av sexköp utomlands är kravet på dubbel straffbarhet. I korthet innebär kravet att en gärning som begås utomlands måste vara kriminaliserad såväl i Sverige som i landet där den begås för att gärningspersonen ska kunna straffas i Sverige. Kravet är inte absolut, flera brott är undantagna därför att de anses vara så pass allvarliga och skyddsintresset inte kan tillvaratas på ett effektivt sätt ifall det finns ett krav på dubbel straffbarhet. Kritikerna menar att inget sådant relevant intresse kan fastställas i sexköpslagen och att en utvidgning därför inte heller kan motiveras. Jag är däremot inte enig, utan anser att en utvidgning är en förutsättning för tillgodose skyddsintresset.

Förord

Denna uppsats markerar slutet på tre år av juridikstudier vid Lunds Universitet. Det har varit tre ofta spännande år som både har lärt mig mycket om samhället vi lever i och samtidigt visat var det finns utrymme för utveckling och förbättring. Idag, tre år senare, är jag mer säker än någonsin att jag har valt rätt utbildning för min framtid.

För denna uppsats vill jag framför allt tacka min handledare Sverker Jönsson. Han har inte bara förstått vad jag velat skriva och handlett mig därefter, han har dessutom varit en ovärderlig hjälp genom hela skrivandeprocessen. Han har funnits till hands att svara på frågor alla tider på dygnet, oavsett hur pass trivial eller panikartad frågan kan tyckas.

Förkortningar

JT	Juridisk Tidsskrift
RF	Regeringsformen
BrB	Brottsbalk (1962:700)
SFS	Svensk Författningssamling
SOU	Statens Offentliga Utredningar
Prop.	Proposition
LVU	Lag (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga
LVM	Lag (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall
Dir.	Direktiv
BRÅ	Brottsförebyggande Rådet
NIKK	Nordisk Information för Kunskap om Kön
RFSU	Riksförbundet för Sexuell Uppllysning
PRIS	Prostituerades Revansch I Samhället

1. Inledning

1.1 Bakgrund

I samband med valet i september 2014 fick Sverige en ny regering med Socialdemokraterna i spetsen. I deras Regeringsförklaring skrev Socialdemokraterna att "Köp av sexuella tjänster utomlands ska kriminaliseras.". Detta var inte första gången som ett förbud mot sexköp utomlands kom på tal, media hade under en längre tid diskuterat frågan flitigt och till och med gett den omdiskuterade lagändringen det inofficiella namnet "Sexköpslagen 2.0".

Det skulle inte vara första gången som Sverige genomför en radikal ändring av sin sexköpslagstiftning. År 1999 blev Sverige först i världen med att förbjuda endast köp och inte försäljning av sex. Den nu omdiskuterade utvidgande lagändringen finns sedan år 2009 i Norge och har fått ett varierande bemötande.

Lagar om sexköp, såväl den existerande som den föreslagna utvidgningen, skapar ofta debatt och kontroverser. Redan vid lagförslaget på 90-talet lyfte kritiker fram problemen med en sexköpslag som endast kriminaliserade köparen. De ansåg att det var oklart vem en sådan lag skyddade och gynnade. När nu en utvidgning av lagen debatteras dyker frågan åter igen upp. Inom svensk straffrätt råder dessutom principen om dubbel straffbarhet som blir relevant när en lag ska omfatta gärningar begångna utomlands. Denna princip ställs nu alltså mot de intressen som sexköpslagen är tänkt att skydda.

1.2 Syfte och Avgränsningar

Målet med uppsatsen är att granska möjligheten att utvidga Sveriges rådande lagstiftning till att omfatta sexköp utomlands. Inom detta mål

innefattas att undersöka vilka skyddsintressen som beaktades vid lagförslaget på 90-talet samt vid det senare arbetet under 2000-talet. Dessa skyddsintressen kommer sedan att ställas mot kravet på dubbel straffbarhet för att undersöka ifall eventuell ny lagstiftning är möjlig.

De frågeställningar som kommer att behandlas är:

- Vilka skyddsintressen beaktades när sexköpslagen antogs 1998?
- Under vilka förutsättningar kan en kriminalisering undantas kravet på dubbel straffbarhet?
- Kan sexköpslagens skyddsintressen motivera en utvidgning av kriminaliseringen som undantas kravet på dubbel straffbarhet?

På grund av utrymmesskäl kommer vissa avgränsningar att göras. Själva utformandet av ett straffbud mot köp av sexuella tjänster utomlands kommer inte att granskas närmare. Någon jämförelse mellan den norska och svenska lagstiftningen kommer inte heller att göras.

Med "prostitution" åsyftas i uppsatsen prostitution av heterosexuell karaktär där kvinnor är prostituerade och män är köpare. Homosexuell prostitution omnämns i såväl förarbeten som debatten i övrigt och ett antal aspekter är unika för den här typen av prostitution. Dock är den heterosexuella prostitutionen den vanligaste typen, och på grund av utrymmesskäl kommer inte homosexuell prostitution att granskas närmare.

1.3 Disposition

Uppsatsens granskning är främst uppdelad i tre delar: en genomgång av viktiga begrepp, en historisk redogörelse samt en presentation av kritik mot lagstiftningen.

Först och främst kommer uppsatsen två viktigaste begrepp, *skyddsintresse* och *dubbel straffbarhet* att redogöras för. Sedan kommer historien bakom

det nuvarande förbudet mot köp av sexuella tjänster att presenteras, med ett fokus på arbetet innan och efter antagandet av Sexköpslagen 1998. Slutligen presenteras ett antal avvikande, kritiska åsikter kring gällande lagstiftning och dess skyddsintressen.

Avslutningsvis behandlas frågeställningarna i analysen och en slutsats presenteras.

1.4 Teori och metod

Då ett av målen är att fastställa det relevanta skyddsintresset som beaktades när Sexköpslagen antogs 1998, kommer metoden för uppsatsen till stor del vara *sedvanlig rättsdogmatisk metod* i enlighet med *rättskälleläran*. Skyddsintresset kommer att granskas utifrån såväl förarbeten, både utredningar och propositioner, som doktrin, främst artiklar skrivna i juridiska publikationer.

Uppsatsen kommer att utgå från ett *feministiskt perspektiv* vid bedömningen av vilka skyddsintressen som finns och hur dessa förhåller sig mot kravet på dubbel straffbarhet. Utgångspunkten för detta perspektiv är att det finns en maktordning mellan könen där kvinnan hamnar i den lägre positionen. I sammanhanget ses prostitution som ett uttryck för denna maktordning, då den överväldigande majoriteten av köpare är män och den överväldigande majoriteten av de prostituerade är kvinnor.¹

1.5 Material och Forskningsläge

För att redogöra för de viktiga begreppen i uppsatsen kommer doktrin att användas, främst litteratur men också Brottsbalkskommentarer. Skyddsintresset för lagarna kring sexköp kommer att granskas främst med hjälp av Riksdagstryck och publikationer i JT. Förarbeten i form av

---

¹ Järvinen (1990), s. 14–23.

utredningar och propositioner kommer främst användas för att utreda arbetet inför sexköpslagen från 1998, samt utvärderingsarbetet som skedde 2008. Publikationer i JT kommer användas för att granska vilka skyddsintressen som beaktas i praktiken.

Situationen med prostitution i Sverige har undersökts flitigt i samband med förarbeten till Sexköpslagen och även senare tillkomna lagstiftningar. Ett omfattande arbete har genomförts av Prostitutionsgrupperna som kommer att redovisas kortfattat senare i uppsatsen. Forskningsläget kring Sexköpslagen, dess skyddsintressen samt förhållandet mot kravet på dubbel straffbarhet är dock relativt outforskat. Debatten kring en utvidgning av förbudet mot sexköp har diskuterats flitigt i media av såväl journalister som kunniga jurister men har ännu inte undersökts närmare i ett officiellt sammanhang.

2. Genomgång av begrepp

2.1 Inledning

För att kunna behandla detta ämne krävs en utredning av ett antal juridiska begrepp av betydelse för ämnet. I den historiska genomgången kommer jag att försöka fastställa *skyddsintresset* i tidigare och nuvarande lagstiftning. I analysen kommer jag sedan att ställa detta mot kravet på *dubbel straffbarhet* i syfte att se hur dessa förhåller sig mot varandra. Jag kommer därför nu att behandla begreppen utifrån doktrin.

2.2 Skyddsintresse

Vid en kriminalisering måste det relevanta intresset fastställas som förväntas att skyddas. I teorin har kriminalpolitiken på senare tid lutat allt mer åt en restriktiv hållning till nykriminalisering. Historiskt sett är det inte främst straff, utan en kombination av straff och sociala åtgärder, som kommer åt kärnan av problemet och minskar förekomsten av en viss typ av brott i samhället. Dessutom har det också visat sig betydligt svårare att avkriminalisera en gärning efter att den blivit olaglig. En alltför godtycklig och ogenomtänkt kriminaliseringspolitik kan med andra ord dels få väldigt långtgående och dyra konsekvenser utan att för den sakens skull åtgärda det problem den från början var tänkt att lösa, dels vara väldigt svår att ta bort vid ett senare tillfälle. I praktiken är dock kriminalisering en vanlig populistisk åtgärd för politiker att tillgripa och kriminalisering tenderar därför att ske relativt ofta.²

Mot bakgrund av problemen med kriminalisering är det desto viktigare att ett konkret och tydligt skyddsvärt intresse finns. Detta intresse bör framgå av förarbeten, där direktiv och utredningar ska reda ut vilka problem som finns i samhället och propositionen ska sedan förklara hur kriminaliseringen

---

² Asp m.fl. (2013), s. 21.

ska utformas och hur detta skyddar det relevanta intresset. Den slutliga lagstiftningen får på så sätt en bakgrund och ett ramverk för hur den ska tillämpas. Även om det förvisso finns generellt erkända skyddsintressen i RF 2kap, såsom yttrande- och informationsfrihet, så kan mer specifika skyddsintressen formuleras och gör det ofta också. Skyddsintressen delas generellt sett upp i *enskilda*, *allmänna* och *statliga* intressen.

Enskilda intressen är sådana som utgår från människan, den enskilda individen. En kriminalisering till skydd för enskilda intressen skulle då syfta till förhindra någon form av skada, antingen fysisk, mental eller själslig, på individen. *Allmänna intressen* är sådana som utgår från samhället i stort, en kriminalisering till skydd för detta intresse syftar till att förbjuda en verksamhet som är till skada för grupper eller det allmänna. *Statliga intressen* slutligen är sådana som möjliggör för staten att bedriva sina institutioner, kriminalisering syftar alltså till att förhindra skada på dessa institutioner. Det viktiga för alla dessa intressen är begreppet "skada", det räcker inte att gärningar orsakar obehag, utgör moraliskt förkastligt beteende eller bara skadar en själv.³

Den kriminaliserade gärningen måste alltså kränka det utsatta skyddsintresset, antingen direkt eller indirekt. Det måste dessutom finnas en kostnadsrelation mellan skyddsintresset och kriminaliseringen, med andra ord bör inte kostnaden för kriminaliseringen vara större än kostnaden av att skyddsintresset kränks.⁴ För många av brotten blir detta en vanskelig uträkning eftersom skyddsintresset är mänskligt liv, värdighet eller liknande.

2.3 Dubbel Straffbarhet

Inom svensk straffrätt råder kravet på *dubbel straffbarhet*, som reglerar tillämpningen av svensk rätt och domstolens behörighet för gärningar

---

³ Asp m.fl. (2013), s. 41.

⁴ Ibid. s. 42.

begångna utomlands. Dubbel straffbarhet är en slags huvudregel och tar sikte på bl.a. de tillfällen då en svensk medborgare begår ett brott utomlands.

Dubbel straffbarhet kan kort sammanfattas med att en gärning måste vara kriminaliserad både i Sverige och i landet där gärningen begås⁵ för att svensk domstol ska ha rätt att döma i frågan. Vissa brott är till sin natur begränsade till Sveriges gränser⁶ och kravet på dubbel straffbarhet blir därför aldrig relevant. Kravet på dubbel straffbarhet blir istället aktuellt när ett gärning är straffbelagd i Sverige helt oberoende av var den begås, som t.ex. vid mord i BrB 3kap. 1§. Vid bedömningen kan vägledning hämtas ur ordalydelsen i bestämmelsen. T.ex. är ordalydelsen i BrB 19kap. 12§ är geografiskt begränsad⁷ medan sådan geografisk avgränsning inte sker i BrB 3kap. 1§^{8,9}

Kravet återfinns BrB 2kap. 2§, som reglerar kraven för att döma för brott begångna utanför Sveriges gränser. Paragrafens första stycke ger uttryck för den s.k. *Personalitetsprincipen*, alltså att svensk lag endast kan tillämpas på svenska medborgare eller utlänningar med hemvist i Sverige.¹⁰ I BrB 2kap. 2§ andra stycket finner vi undantaget för att döma någon för ett brott begånget utomlands, med andra ord kravet på *dubbel straffbarhet*. Kravet omfattar också medverkande och försök till brott begångna utomlands vilket innebär att det är lagen i gärningslandet som bestämmer påföljd. I BrB 2kap. 2§ tredje stycket anges att påföljden inte får överstiga det svåraste straff som kan dömas för brottet i gärningslandet.

---

⁵ Hädanefter gärningslandet.

⁶ T.ex BrB 19 kap. 12§.

⁷ Lagtexten lyder: "[...] här i riket..."

⁸ Lagtexten lyder: "Den som berövar annan livet..."

⁹ Holmqvist m.fl. 2 kap. 2 § BrB s. 23-24.

¹⁰ Dahlström m.fl. (2011), s. 28-29.

Kravet motiveras av främst tre anledningar; legalitetsprincipen, non-intervention samt respekt för individens rättigheter. Legalitet innebär att en gärning inte får straffas om den inte är kriminaliserad genom lag. Beträffande dubbel straffbarhet innebär detta att en gärning inte bör straffas i Sverige om den inte var olaglig i gärningslandet. Principen om non-intervention innebär att stater respekterar varandras lagstiftning, beträffande dubbel straffbarhet innebär detta helt enkelt att stater inte bör döma för brott som inte är olagliga i gärningslandet. Slutligen är också kravet på dubbel straffbarhet en förutsättning för att en individ till fullo ska kunna ta del av de rättigheter de har i ett annat land i enlighet med det landets lag.¹¹

Från kravet finns ett antal situationer undantagna, där påföljd alltså kan dömas ut av svensk domstol trots att gärningen inte är kriminaliserad i gärningslandet. Straffskalan för dessa brott är oftast väldigt höga. Bland dessa undantag återfinns några av sexualbrotten i BrB 6kap. förutsatt att offret är under 18 år. Dessutom undantas också BrB 4kap. 1a§ rörande människohandel och BrB 16kap. 10a§ rörande barnpornografibrott. Slutligen undantas också försök till alla nämnda brotten. Därutöver är det dessutom möjligt att göra uttryckliga undantag från kravet på *dubbel straffbarhet* i en annan lag. Detta har gjorts i fråga om kvinnlig omskärelse i lagen (SFS:1998:407) om förbud mot könsstympning av kvinnor. Detta innebär att könsstympning på en kvinna samt försök, förberedelse, underlåtenhet och stämpling är förbjudet enligt svensk rätt även om det skulle ske i ett land där det förvisso är tillåtet.

Könsstympningens brutala karaktär samt den bristande effektiviteten av lagen framfördes som motivering när lagen undantogs kravet på *dubbel straffbarhet*. Kvinnor som skulle omskäras togs helt enkelt till länder där det var tillåtet, och på grund av kravet på *dubbel straffbarhet* gick inte brottet

---

¹¹ Asp (2014), s. 53-55.

att döma. Könsstympling ansågs vara ett alltför allvarligt brott med alltför långtgående konsekvenser hos kvinnorna för att det skulle vara accepterat att fly undan svensk rätt på det här sättet.¹²

---

¹² Holmqvist m.fl. 2 kap. 2 § BrB s. 25-26.

3. Historisk genomgång

3.1 Inledning

I och med uttalandet från Socialdemokraterna rörande en ny lagstiftning som skulle kriminalisera sexköp utomlands så har diskussionen kring prostitution i Sverige åter väckts till liv. Sverige var en gång i tiden först i världen med att kriminalisera endast köp och inte försäljning av sexuella tjänster.

Lagstiftningen föregicks av ett gediget förarbete i form av omfattande utredningar. Arbetet ledde slutligen till att Sverige 1998 fick den s.k. *Sexköpslagen* SFS:1998:408 som senare till sin ordalydelse kom att uppgå i BrB 6kap. 11§ där den återfinns än idag. Lagen var den första i sitt slag på den tiden och i följande avsnitt ska den historiska utvecklingen som ledde fram till *Sexköpslagen* 1998 granska, samt arbetet som har utförts därefter fram till dagens datum.

3.2 Arbetet fram till 1998 - SOU 1995:15

I mars 1993 bemyndigades en särskild utredare att utföra en närmare granskning av prostitutionen i Sverige i syfte att kartlägga dess omfattning och skada på samhället. Utredaren skulle sedan sammanställa förslag på lösningar och möjliga åtgärder för att bekämpa de problem som presenterats.¹³

Arbetet tog sig form av en granskning av prostitutionen från ett historiskt perspektiv, med rötter så långt bak som 1940-talet. Därefter visades den nyanserade bilden från dagens verklighet upp genom att presentera ett antal exempel av människorna som var involverade i prostitution, vilket var en direkt kontrast av rådande uppfattning vid tiden då utredningen skrevs.

---

¹³ SOU 1995:15 s. 37.

Dessa personporträtt omfattade såväl kvinnor som män, såväl unga som gamla, såväl köpare som säljare.¹⁴ Utifrån dessa personer presenteras sedan läget för prostitutionen idag.

Utredningen hade ett brett omfång och omfattade både heterosexuell och homosexuell prostitution, gatuprostitution och inomhusprostitution, samt förhållandet mellan pornografi och prostitution. Dessvärre kunde utredningen i förhållande till skadeverkningar och lösningar endast utgå från gatuprostitutionen, eftersom granskningen av inomhusprostitutionen och pornografien var alltför vag och ofullständig för att ge ett tillfredsställande resultat.¹⁵

Skadeverkningar utreddes både från prostitutionens psykiska och fysiska skador och komplikationer. De psykiska skadorna grundade sig främst i den dåliga självkänsla som ofta var en portal in i prostitutionen, den personlighetssplittring som uppkom av att leva ett dubbelliv, det självhat och förakt som många prostituerade kände samt en omfattande svårighet att bilda personliga band till folk, särskilt till män. Även det stigma som följer av att vara prostituerad orsakade svåra psykiska problem, t.ex en svårighet att befinna sig ute bland andra människor vilket ofta ledde till att de prostituerade isolerade sig i hemmet.¹⁶

Bland de fysiska skadorna återfanns både direkta och indirekta skador till följd av prostitution. Prostitutionen som sådan medförde framförallt underlivsproblem men också flertalet graviditeter, missfall och aborter. Dessutom visade de prostituerade fysiska problem som eksem, magsår och allergier till följd av stress som uppstod på grund av deras livsstil. Många prostituerade uppgav att de var stressade och var rädda att få cancer, bli

---

¹⁴ SOU 1995:15 s. 71-80.

¹⁵ Ibid. s. 137.

¹⁶ Ibid. s. 137-139.

sterila eller att få oönskade graviditeter.¹⁷ Det största problemet i fråga om fysisk skada som prostitutionen orsakade var könssjukdomar, däribland HIV och AIDS. Detta problem sträckte sig dessutom längre än själva prostitutionen, eftersom en prostituerad med könssjukdomar spred dessa vidare till sina köpare, som i sin tur spred sjukdomen vidare till sina partners eller andra prostituerade, som sedan spred det till andra köpare och så vidare.¹⁸

Utredningen fann också mycket omfattande fysiska skador hos de prostituerade som inte direkt var knutna till prostitution. Det rörde sig främst om olika former av missbruk och våld, antingen till följd av köparna eller till följd av de andra kriminella element som ofta återfinns i samband med prostitution. De prostituerade uppgav att de ofta upplevde smärtor från sår och brutna ben som uppkommit efter misshandel och våldtäkt och sedan inte fått läka ordentligt.¹⁹ Köparna upplevde ofta att de hade en rätt över de prostituerade eftersom de betalade för dem. Av rädsla för våld blev också många prostituerade bundna till en hallick, då de blev beroende av någon annan för deras eget skydd.²⁰

Missbruk utgjorde ett av de största fysiska hoten mot de prostituerade vid tidpunkten för utredningen. Majoriteten av rapporterade dödsfall bland de prostituerade berodde på överdosering av droger och minst hälften av alla prostituerade missbrukade narkotika. Narkotika agerade både som en portal in i prostitution som ett sätt att få pengar till att finansiera ett missbruk, och som ett sätt att hantera livet som prostituerad genom att dämpa känslor och ångest. På så sätt blev drogmissbruket vitt utspritt bland de prostituerade och med frammarschen av grövre droger som heroin i Sverige ökade också

---

¹⁷ SOU 1995:15 s. 139-140.

¹⁸ *Ibid.* s. 145-146.

¹⁹ *Ibid.* s. 139-140.

²⁰ *Ibid.* s. 142-144.

problemen. Drogmissbruket medförde också ökad risk för skador vid själva samlaget, eftersom de prostituerade gick med på mer våldsamma och skadliga sexuella handlingar i desperation att få pengar. Även här innebar missbruket att de prostituerades beroende av hallickar ökade, eftersom dessa kunde tillgodose deras drogmissbruk.²¹

Mot bakgrund av detta ansåg utredaren att prostitution var ett allvarligt problem i Sverige som borde bekämpas. En kriminalisering skulle motverka både normaliseringen av könshandeln och en struktur där främst kvinnor av en viss bakgrund sökte sig prostitution, vilket i sin tur orsakade en könsdiskriminerande obalans som inte var förenlig med ett jämlikt samhälle. Dessutom fanns det enligt Utredningen inget märkbart stöd för en legaliserad könshandel, varken bland socialarbetare, polis eller befolkningen i stort.²²

Utredaren föreslog därför såväl sociala insatser som ny lagstiftning. Utredningen ville ta vara på det framgångsrika arbete som prostitutionsgrupperna i Stockholm, Göteborg, Malmö och Norrköping hade genomfört med att förhindra nyrekrytering av prostituerade, samt samla ihop kunskap om prostitutionen genom forskning och intervjuer för att sedan sprida den kunskapen till allmänheten. Därför föreslogs inrättandet av ett nationellt center, där kunskap skulle kunna samlas och där en nationell policy och handlingsplan skulle kunna arbetas fram.²³ Sociala insatser såsom denna ansågs vara så pass viktiga att utredningen rent av föreslog att någon kriminalisering inte borde ske om inte erforderliga sociala insatser kunde försäkras.²⁴

---

²¹ SOU 1995:15 s. 141-142.

²² *Ibid.* s. 211-215.

²³ *Ibid.* s. 215-218.

²⁴ *Ibid.* s. 224.

Vidare föreslogs även en kriminalisering av könshandeln. Förvisso anfördes som argument mot en kriminalisering att prostitutionen i allt större utsträckning skulle bli något som endast bedrevs av kriminella nätverk vilket skulle försätta den prostituerade i större risk, samt att en kriminalisering som sådan inte skulle få ett effektivt resultat. Däremot talade argument för kriminaliseringen desto starkare, främst genom dess normbildande effekt hos befolkningen i stort men också genom dess avskräckande effekt hos säljare och köpare i synnerhet.²⁵ Utredningens förslag på kriminalisering omfattade både säljare och köpare, då det ansågs viktigare att skydda samhället från könshandeln som sådan än att peka ut de prostituerade som eventuella "offer". Dessutom skulle kriminaliseringen av båda parter motarbeta prostitutionen, vilket i sin tur skulle underlätta strävan till ett jämställt samhälle.²⁶

3.3 Arbetet fram till 1998 - Prop. 1997/98:55

Mot bakgrund av SOU 1995:15 presenterade regeringen i februari 1998 en lagändring beträffande prostitutionen i en omfattande proposition som bar namnet "Kvinnofrid". Propositionen hade föregåtts av ett flertal utredningar, SOU 1994:56 och SOU 1995:60, i syfte att granska kvinnans situation och utsatthet i samhället. Propositionen hade som övergripande mål att motverka våld mot kvinnor²⁷ genom lagstiftning mot kränkning, våldtäkt, trakasseri, diskriminering och prostitution samt satsningar på olika centra och sociala åtgärder för att hjälpa kvinnor i utsatta situationer.²⁸

I propositionen presenterades för första gången det, då unikt svenska, lagförslaget som innebar att endast köp av sexuella tjänster blev kriminellt. Dessutom kriminaliserades försök till köp till sexuella tjänster i enlighet

---

²⁵ SOU 1995:15 s. 220-224.

²⁶ Ibid. s. 227-228, 235.

²⁷ Prop. 1997/98:55 s. 1.

²⁸ Ibid. s. 2-3.

med ansvarsreglerna i BrB 23kap. Brottet föreslogs vara subsidiärt till andra brott i BrB 6kap.²⁹ Fram tills regeringens förslag i propositionen så hade könshandeln saknat lagar som reglerade själva säljandet och köpandet av sexuella tjänster. Istället omfattades området av vissa särskilda skyddslagstiftningar för den prostituerade, främst LVU och LVM men också Smittskyddslagen när dessa kunde vara tillämpliga. Utöver detta omfattades prostitution och koppleri med minderåriga av vissa specifika lagar i BrB 6kap. Någon straffbestämmelse för köparen av sexuella tjänster fanns alltså inte.³⁰

Med kriminalisering av endast köparen hoppades regeringen kunna komma åt de svårare problemen som uppstod i samhället på grund av prostitution. Mot bakgrunden som presenterades i SOU 1995:15 ville Regeringen motverka de fysiska och mentala skador som de prostituerade riskerade, samt den brottslighet som frodades i närheten av prostitution³¹. Genom kriminaliseringen ville regeringen framhäva rollen av den prostituerade som en utsatt part, som skulle uppmuntras att söka hjälp snarare än att skrämmas för att hen hade begått ett brott.³²

Regeringen lyfte också fram problemen med kriminaliseringen och bemötte kritiken som riktats mot propositionen. Främst rörde det sig om risken för att förskjuta prostitutionen bort från gatorna. Problemen skulle då endast förflyttas någon annanstans och därmed göra arbetet med att bekämpa prostitution desto svårare. När propositionen skrevs förekom redan prostitution till stor del i olika dolda former, antingen i form av eskortservice som anlätades av företag och privatpersoner eller i form av lagliga "täckmantlar" som massageinstitut och liknande. Eftersom endast

---

²⁹ Prop. 1997/98:55 s. 15.

³⁰ Ibid. s. 103-104.

³¹ Främst misshandel, koppleri och droghandel.

³² Prop. 1997/98:55 s. 104.

köpet skulle kriminaliseras ansåg dock regeringen att det inte fanns något skäl att anta att de prostituerade skulle skrämmas till en mer dold verksamhet. Tvärtom framfördes kriminaliseringens fördelar med att minska den dolda prostitutionen, eftersom köparna skrämdes bort även från den scenen. Företagen skulle inte vilja associeras med eskortservice ifall denna plötsligt blev olaglig, och vad gällde de fasta etablissemangen noterade regeringen att de flesta av kunderna rekryterades från gatuprostitutionen. En minskning av köpare i gatuprostitutionen, resonerade de, skulle också leda till en minskning av köpare till inomhusprostitution.³³ Lagförslaget gällande könshandeln antogs och Sverige fick den s.k. *Sexköpslagen* (SFS 1998:408).

3.4 Arbetet efter 1998 - SOU 2010:49

Tio år efter lagstiftningen tillsattes en ny utredning i enlighet med Dir. 2008:44 för att utvärdera de effekter och konsekvenser som kriminaliseringen hade fått. Utifrån tio år av praxis från domstol och polis var syftet att utvärdera hur pass effektivt kriminalisering av köp av sexuella tjänster hade varit, hur stöd och sociala insatser hade utvecklats samt hur brottet prostitution hade förändrats.³⁴

Utvärderingen omfattade flertal källor, såväl skriftliga rapporter och intervjuer. Utredningen använde främst Socialstyrelsens kontinuerliga uppföljning av prostitutionen efter lagstiftningen, rapporter från Rikskriminalpolisen och BRÅ, studier av Prostitutionsgrupperna, forskningsresultat av NIKK och RFSU samt intervjuer med de prostituerade och före detta prostituerade genomförda av PRIS och Rose Alliance.³⁵

Utredningen fann att lagstiftningen medfört ett antal större förändringar av prostitutionen i Sverige, såväl positiva som negativa. Bl.a. noterade

---

³³ Prop. 1997/98:55 s. 104-106.

³⁴ SOU 2010:49 s. 48-49.

³⁵ Ibid. s. 100-106.

Utredningsgruppen att gatuprostitutionen försvann nästan helt och hållet efter lagstiftningen, för att sedan sakta växa igen. Vid tiden för Utredningens publicering låg gatuprostitutionen på en nivå strax kring hälften av vad den varit innan lagstiftningen genomfördes. Bland de prostituerade hade dock andelen utländska personer ökat, främst från Europa men också från Sydamerika, Afrika och Sydostasien.³⁶

Beträffande spridningen av prostitution till andra områden än gatan visade utredningen inget som pekade på att det förekom en ökad prostitution på etablerade inomhusarenor, t.ex. massageinstitut, solarier, restauranger och hotell.³⁷ Istället tycks prostitutionen på Internet ha växt sig stor under tidsperioden, en förändring som var svår att förutse under plattformens tidiga stadium på 90-talet. Även om det fanns uppgifter att de prostituerade förflyttat sin verksamhet från gatan till Internet, visade utredningen att denna grupp inte till storleken motsvarade det bortfall som skett i gatuprostitutionen. Utredningens slutsats var med andra ord att antalet prostituerade totalt minskat.³⁸

Skyddsintresset behandlades också i utredningen, utifrån formuleringarna i propositionen 1997/98:55. Utredningsgruppen försökte att distansera sig från den vanligt förekommande terminologin som behandlar den prostituerade som ett svagt offer och sexköparen som en okänd, ond man. Detta medförde svårigheter vid bedömandet av skyddsintresset, eftersom propositionen utgick från att det enskilda skyddsintresset att såväl den som säljer men också i viss utsträckning den som köper sex behöver hjälp att ändra sin livsstil.³⁹

---

³⁶ SOU 2010:49 s. 108-109.

³⁷ Ibid. s. 111-112.

³⁸ Ibid. s. 109-111.

³⁹ Ibid. s. 126-127.

Beträffande sexköparen pekade det mesta i utredningen på att andelen män som köper sexuella tjänster hade minskat synbart sen kriminaliseringen infördes. Den förändringen tycktes dock främst grunda sig i en rädsla för att bli påkommen och straffas, snarare än effektiva sociala insatser eller en generell förändring av inställningen gentemot prostitution. Bland de som köpte sex fanns dessutom en stor andel som inte oroades alls av kriminaliseringen, eftersom risken för upptäckt var förhållandevis liten och straffet var förhållandevis lågt.⁴⁰

Beträffande de prostituerade utgick utredningen dels från skyddsintresset att minska prostitutionen, dels från det mer övergripande skyddsintresset i *Kvinnofrid* nämligen ett minskat våld mot kvinnor. Beträffande den första punkten pekade som tidigare sagts det mesta på att gatuprostitutionen minskat utan att prostitutionen för den sakens skull ökat någon annanstans. Rörande våldet rådde det en viss oro att kriminaliseringen hade orsakat en mer våldsam och hotfull tillvaro inom prostitutionen. Såväl polis som de prostituerade själva menade dock att en eventuell ökning av våld och hot om våld inte nödvändigtvis kunde härröras från kriminaliseringen utan snarare en ökad tillgång till droger som skett under samma tidsperiod, främst heroin.⁴¹ Bland de prostituerade själva rådde en viss kluvenhet gentemot kriminaliseringen. För de som lyckats ta sig ur prostitutionen sågs kriminaliseringen som en positiv förändring som gjorde övergången till ett liv utanför prostitution mindre problematisk. De som fortfarande var fast i prostitution upplevde å andra sidan att kriminaliseringen orsakat ett allt starkare stigma kring deras aktiviteter.⁴²

Slutligen utvärderades också de konkreta åtgärder som skulle genomföras som en del av kriminaliseringen. Den vanligast förekommande kritiken som

---

⁴⁰ SOU 2010:49 s. 127.

⁴¹ *Ibid.* s. 127-129.

⁴² *Ibid.* s. 129-130.

fördes mot kriminaliseringen berörde lagens effektivitet i att faktiskt förhindra och motverka prostitution. Därför skulle kriminaliseringen åtföljas av flertal sociala och verkställande åtgärder. Dessutom innebar en nykriminalisering en omfattande förändring och utvidgning av polisens arbete då detta brott nu började anmälas. Antalet anmälningar ökade stadigt varje år, med ett särskilt högt antal anmälningar 2003 och 2005.⁴³

Polisens arbete under de första tio åren hade varierat något beroende på var i landet det hade utförts. På en nationell nivå fick Rikskriminalpolisen i uppgift att undersöka utvecklingen av människohandel inom Sverige, samt presentera råd och förslag på åtgärder för Regeringen.⁴⁴ På regional nivå genomfördes en riktad insats mot prostitutionen genom speciellt tillsatta spaningsgrupper i både Stockholm, Malmö och Göteborg, den sistnämnda togs dock snabbt bort och arbetet mot prostitution i Göteborg tillföll istället ordinarie polis. Denna spaning skedde både på gatan och på internet samt på särskilt kända inomhusplatser för prostitution.⁴⁵

Åklagarmyndigheten hade vissa invändningar och åsikter gällande kriminaliseringen. Problemen grundade sig främst i antalet lagföringar sedan kriminaliseringen infördes. Det skedde en initial ökning av antalet lagföringar i och med att lagen ändrades, som sedan kom att minska årligen. Anledningar som framfördes var främst att polis och åklagarens arbetsbörda blev alltför stor i förhållande till hur låga straff som dömdes ut, samt att många av prostitutionsbrotten föll under de nya lagarna mot människohandel som infördes på 2000-talet.⁴⁶ I de allra flesta fallen dömdes

---

⁴³ SOU 2010:49 s. 176-177.

⁴⁴ Ibid. s. 183-184.

⁴⁵ Ibid. s. 189-195.

⁴⁶ Ibid. s. 200-201.

dagsböter ut för såväl försök som fullbordat brott. Hårdare straff dömdes endast ut i ett fåtal fall där särskilda försvarande omständigheter rådde.⁴⁷

Mot bakgrund av de omständigheter som presenterades i utvärderingen gjorde Regeringen bedömningen att en skärpt straffskala skulle kunna effektivisera förbudet och göra lagen mer i enlighet med kriminaliseringens skyddsintresse. Detta presenterades i prop. 2010/11:77, som föreslog längre fängelsestraff. Propositionen ledde slutligen till en lagändring med hårdare straff för sexköp i SFS 2011:517.

---

⁴⁷ SOU 2010:49 s. 210-212.

4. Röster mot kriminalisering

4.1 Inledning

Vid kriminaliseringen på 1990-talet lyftes många argument fram mot kriminaliseringen, såväl vid utredningsarbetet innan lagstiftningen som vid utvärderingsarbetet efteråt. Kritiken omfattade flera olika aspekter av kriminaliseringen, både kritik mot kriminaliseringen av prostitution som sådan men också mot att den unika utformningen av att endast kriminalisera köp. På senare tid har dessutom den diskuterade utvidgningen av kriminaliseringen lett till att lagarna om sexköp på nytt debatteras och kritiseras. I detta avsnitt avser jag att lyfta fram en del av den kritik som har riktats mot kriminaliseringen och det framförda skyddsintresset.

4.2 Ragnar Götestam

I samband med utredningsarbetet inför 1998 års Sexköpslag i ovan nämnda SOU:1995:15 inhämtades särskilda yttranden från sakkunniga beträffande den föreslagna kriminaliseringen, däribland Ragnar Götestam. Götestam var kritisk mot kriminaliseringen som helhet och menade att den skulle motarbeta sitt syfte att minska prostitutionen. En kriminalisering, menade Götestam, tvingar prostitutionen bort från gatorna och gör det svårare att tillhandahålla sociala insatser till de prostituerade. Dessutom var den allmänna uppfattningen bland socialtjänsten att en kriminalisering inte skulle få någon verklig effekt, eftersom personalen i första hand alltid skulle satsa på sociala insatser istället för att anmäla det nya brottet. Slutligen ställde sig Götestam också kritisk mot kriminalisering generellt, som han ansåg användes alldeles för godtyckligt i samhället. Han menade att kriminalisering inte per definition innebär att staten gör något åt ett problem, och att en mer restriktiv hållning till kriminalisering inte per definition innebär att staten inte anser att en gärning bör motverkas. Den

bästa lösningen skulle därför enligt Göttestam vara ett ökat fokus på sociala insatser, såväl i förebyggande som avhjälpande syfte.⁴⁸

4.3 Claes Lernestedt och Kai Hamdorf

I efterdyningarna av kriminaliseringen publicerades en artikel i två delar i Juridisk Tidskrift skriven av Claes Lernestedt och Kai Hamdorf som granskade processen och argumenten bakom kriminaliseringen, med ett fokus på den nya lagens skyddsintresse. Det gällde såväl vilka intressen som legat i bakgrund för kriminaliseringen som hur dessa intressen hade realiserats i och med den nya Sexköpslagen.

Lernestedt och Hamdorf började med att peka på de skyddsvärda intressen som träder fram i utredningen baserat på den undersökning som har gjorts. De menade att syftet med kriminaliseringen främst var allmänpreventiv och normbildande, dels att minska prostitutionen i samhället, dels att förbättra jämställdheten mellan könen. Samtidigt lyfter Lernestedt och Hamdorf fram att tanken aldrig var att bara genomföra en kriminalisering, utan att denna skulle kombineras med sociala åtgärder. Slutligen kritiserar de också lagstiftningen utifrån den negativa inställningen bland remissinstanserna efter den utförda utredningen, som främst var grundad i den bristande effektiviteten av lagstiftningen. Lernestedt och Hamdorf ansåg att den slutgiltiga lagstiftningen la ett större fokus på att porträttera den prostituerade som offer, samt att göra Sverige till en mindre attraktiv arena för könshandel, dels för köpare vid gatuprostitutionen, dels för organiserad brottslighet som etablerade inomhusprostitution i landet.⁴⁹

Beträffande skyddsintresset behandlade Lernestedt och Hamdorf det enskilda individintresset och det allmänna intresset separat. Beträffande det enskilda skyddsintresset slog de fast att utredning haft två olika

---

⁴⁸ SOU 1995:15 s. 239-241.

⁴⁹ Lernestedt och Hamdorf, del I, s. 855-857.

skyddsintressen, dels skydd för ungdomar, dels skydd för det sexuella självbestämmandet. Ungdomsskyddet berördes endast ytligt, eftersom kriminaliseringen tog sikte på könshandeln bland vuxna och utredningen endast avsåg en utvidgning av brottet i BrB 6kap 10§. Lernestedt och Hamdorf var kritiska mot att detta skyddsintresse var relevant vid en kriminalisering över huvud taget, eftersom det endast omfattade sex med människor under 18 år. Kriminaliseringen omfattade ju dock sexuella förbindelser mellan två mellan två vuxna och, i teorin, samtyckande människor, så detta enskilda skyddsintresse var inte relevant, menade Lernestedt och Hamdorf.⁵⁰

I stället låg fokus beträffande det enskilda skyddsintresset på det sexuella självbestämmandet. Frågan om samtycke är intressant i frågan om prostitution eftersom själva könshandeln i sig sker med de prostituerades samtycke. Lernestedt och Hamdorf granskade därför vilka förutsättningar som krävdes för att samtycket inte ska gälla, vilket i sin tur var en förutsättning för att den sexuella handlingen skulle kunna utgöra ett brott. För att samtycket vid prostitution ska vara verkningslöst menade de därför att samtycket som sådant inte kan lämnas på ett riktigt på sätt, eller att prostitutionen som sådan är av sådan beskaffenhet att det är brottsligt trots ett giltigt samtycke. Lernestedt och Hamdorf menade att om allt samtycke till prostitution ska vara ogiltigt, så måste alla prostituerade räknas som homogen grupp, där samtycket tidigare har bedömts olika för olika grupper av prostituerade⁵¹. Kritiken de lyfte fram mot det här argumentet var att det omyndigförklarade samtliga prostituerade som alltså skulle vara inkapabla till att lämna giltigt samtycke. Frågan var då ifall prostitution som sådan är så pass skadligt för den som säljer sex eller för samhället i stort att ett samtycke trots allt blir verkningslöst. Även här var dock Lernestedt och Hamdorf kritiska, då skadan som ska uppstå för att ett samtycke ska vara

---

⁵⁰ Lernestedt och Hamdorf, del II s. 115-116

⁵¹ T.ex kunde en drogpåverkad prostituerad inte lämna ett giltigt samtycke.

ogiltigt måste vara allvarligare än vad de ansåg att sexköp orsakade.⁵² Sammanfattningsvis ansåg de alltså att kriminaliseringen inte hade något uttryckligt och relevant enskilt skyddsintresse.

Frågan återstod dock ifall kriminaliseringen kunde uppfylla ett allmänt skyddsintresse, vilket i så fall skulle göra frågan om samtycke irrelevant, eftersom gärningen som sådan stred mot ett allmänt intresse. Lernestedt och Hamdorf utgick från framför allt tre allmänna skyddsintressen, dels skyddet för samhället från de många besvärligheter som prostitution medför s.k. allmän ordning, dels skydd mot den farliga brott- och missbruksgenererande miljö som skapas av prostitution, slutligen skydda mot sexuella gärningar som anses vara moraliskt förkastliga.

Det första skyddsintresset omfattade således i princip endast gatuprostitutionen, eftersom det är denna prostitution som allmänheten ser. Prostitution medför att människor som varken är säljare eller köpare av sexuella tjänster upplever obehag på grund av nedskräpning eller antastande i områden där prostitution försiggår. Eftersom utredningen bakom sexköpslagen inte ansåg att detta var ett primärt skyddsintresse, gjorde inte heller Lernestedt och Hamdorf det.⁵³ Det andra skyddsintresset, att motverka andra typer av brott och missbruk som i sin tur är farliga för de prostituerade, lyfte Lernestedt och Hamdorf fram ett antal andra exempel där denna tanke har förekommit⁵⁴. Men utifrån detta skyddsintresse kritiserar Lernestedt och Hamdorf kriminaliseringen av samma skäl som Götestam, nämligen risken för att prostitutionen förskjuts till det fördolda, vilket skulle öka risken för annan brottslighet och missbruk.

---

⁵² Lernestedt och Hamdorf, del II s. 113-115

⁵³ Ibid. s. 121-122

⁵⁴ Bl.a penningtvätt

Slutligen diskuterar Lernestedt och Hamdorf det tredje skyddsintresset, de moraliska förkastliga beteenden som prostitutionen leder till. Problemet, menar artikelförfattarna, är att kriminaliseringen försöker påtränga en “god sexualitet” och att sexuella tjänster mot betalning aldrig är förenligt med denna sexmoral, då det sexuella umgänget i detta läge blir helt frikopplat från känslor och kärlek. De jämför argumentet kring moralen inom prostitution med förbud mot somliga sexställningar i USA. Här, menar de, blir bedömningen av vad som ska räknas som “god” eller “ond” sexualitet alltför godtycklig för att det ska kunna utgöra ett uttryckligt och relevant skyddsintresse.⁵⁵

---

⁵⁵ Lernestedt och Hamdorf, del II s. 124-126

5. Analys och slutsats

Efter att ha redogjort för begreppen, lagstiftningen och kritiken ska jag nu bemöta kritiken och argumentera för att det finns ett relevant skyddsintresse som inte bara kan motivera gällande lagstiftning utan också kan utvidgas och därmed utgöra ett undantag mot kravet på dubbel straffbarhet. Därmed kommer jag först att förklara vad jag anser vara det relevanta skyddsintresset, därefter ställa det mot kravet på dubbel straffbarhet. Jag vill dock, i enlighet med Lernestedt och Hamdorf, framhäva att skyddsintresset inte tydligt framgår av förarbeten till lagstiftningen. Jag anser dock att lagstiftarens vilja går att utläsa och ett relevant skyddsintresse går att finna.

Beträffande det enskilda skyddsintresset tar kriminaliseringen av sexköp främst sikte på den prostituerade. Som det har redogjorts för tidigare lever de prostituerade ofta i en farlig värld, där de riskerar såväl fysiska som mentala skador till följd av prostitutionen och den miljö som de befinner sig i. Dessutom är drogmissbruk vida utspritt bland de prostituerade. I enlighet med utredningarna och med Lernestedt och Hamdorf anser jag att det enskilda intresset bäst tillvaratas genom sociala åtgärder, prostitutionsgrupper som kan tillvarata de prostituerades intressen och hjälpa dem tillbaka till ett liv utan prostitution. Det blir därmed uppenbart att detta skyddsintresse inte motiverar en utvidgning av kriminaliseringen utanför Sveriges gränser. Svenska stödgrupper kan inte förväntas bedriva sin verksamhet utomlands och sociala åtgärder bör falla på varje enskild stat.

Det kan diskuteras ifall köparna av sexuella tjänster utgör en del av det enskilda skyddsintresset. Förvisso har det utretts huruvida det finns ett patologiskt, självskadligt beteende bland sexköpare som skulle kunna motverkas och behandlas med sociala åtgärder. För egen del anser jag dock att sexköparens beteende främst kan förklaras med en mer grundläggande syn på sex och prostitution, vilket alltså skulle utgöra ett allmänt intresse.

Om köparen ses som enskilt skyddsintresse och köp av sexuella tjänster ses som ett skadligt beteende för köparen så borde intresset också kunna motivera en utvidgning av kriminaliseringen. I annat fall utgör könshandel utomlands en undanflykt för köparen, om inte kriminaliseringen utvidgas påverkas således inte skadan på köparen.

Mer relevant för en utvidgning av kriminaliseringen är de allmänna skyddsintressena. Ett sådant intresse är "allmän ordning" som har behandlats i utredningen. Detta omfattar såväl den miljö som prostitution skapar, där folk upplever trakasserier och känner obehag, som den kriminalitet som ofta återfinns i kölvattnet av prostitution. Den första situationen, den allmänna ordningen, är knappast tillräckligt för att motivera en kriminalisering. Som har framförts tidigare är kriminalisering en relativt radikal åtgärd och ska inte bara skydda mot obehag, utan ska förhindra skada på ett etablerat skyddsintresse. Detta intresse påverkas inte heller av sexköp utomlands, det är ju ett annat lands prostituerade som utnyttjas i ett sådant fall.

Slutligen kommer jag att behandla jämställdhet som ett allmänt skyddsintresse. Det framgår både uttryckligen i förarbeten inför sexköpslagen, och i det större sammanhanget som förarbetet presenterades med under rubriken *Kvinnofrid*. Utgångspunkten var att ett antal problem i samhället endast drabbar kvinnor, dessa problem måste således motverkas för att uppnå jämställdhet i samhället. Prostitution är ett av dessa problem, där den stora majoriteten av de prostituerade är kvinnor och så gott som alla köpare är män. I praktiken främjar prostitution på det sättet ett beteende där män kan få utlopp för sina sexuella behov när de vill bara de är villiga att betala för det. De prostituerade är i det här fallet endast varor med syftet att tillfredsställa det behovet. Den här typen av avhumanisering utgör i sin tur grundstenen i flertal andra brott, såsom trakasserier, misshandel och

våldtäkt. Beteendet är således inte förenligt med tanken om alla människors lika värde och är därmed ohållbart i ett jämställt samhälle.

Läget förändras inte heller av att sexköp sker i utlandet. Förflyttas könshandeln utomlands så utnyttjas förvisso inte de prostituerade här i Sverige i samma utsträckning, men det åstadkommer ingenting i fråga om att ändra attityden bland befolkningen. Sexköparna är fortfarande män och de kan fortfarande betala för att tillfredsställa sina sexuella behov, så länge det sker utanför rikets gränser. En kriminalisering som inte omfattar sexköp utomlands förändrar inte synen på de prostituerade som varor utan mänskligt värde. Det har diskuterats ovan hur pass effektivt kriminaliseringen mot sexköp har påverkat attityden hos folk beträffande prostitution. I enlighet med såväl utredare som kritiker anser jag att det krävs fler sociala åtgärder för att till fullo åtgärda problemet och förändra människors attityder. Samtidigt visade utvärderingen från 2010 att kriminaliseringen har haft effekt och minskat såväl antalet prostituerade som antalet köpare. Mot bakgrund av detta och det ovan anförda anser jag kriminalisering av sexköp utomlands är ett nödvändigt steg på vägen mot jämställdhet. Med andra ord, om kriminaliseringen av sexköp skall tillgodose det allmänna skyddsintresset jämställdhet så måste den omfatta sexköp utomlands.

Hur förhåller sig detta skyddsintresse då till kravet på dubbel straffbarhet? Som har redogjorts tidigare är inte dubbel straffbarhet ett absolut krav, det finns ett flertal brott undantagna. Med t.ex. könsstympning ansåg lagstiftaren, som ovan nämnts, att brottet var alltför allvarligt och att skyddsintresset inte kunde tillgodoses om en person kunde resa utomlands och genomföra ingreppet där. Förvisso är straffskalan betydligt högre för de undantagna brotten än för sexköp, vilket tycks indikera hur grova dessa brott anses vara. Jag vill dock argumentera för att sexköp utgör ett allvarligt problem sett i ett större sammanhang. Klyftor mellan könen skadar

samhället och befolkningen i stort, inte bara genom missrepresentation i familje- och arbetslivet utan också genom faktiska fysiska skador som våldtäkt och misshandel i hemmet. Alla dessa problem bottnar i en grundläggande avsaknad av respekt för kvinnor och mäns lika värde, vilket endast förstärks av könshandeln såsom den ser ut i praktiken. I likhet könsstympning kan skyddsintresset för kriminalisering av sexköp endast till fullo tillgodoses ifall den undantas kravet på dubbel straffbarhet, i enlighet med det jag skrivit ovan. Med andra ord anser jag att förbudet mot sexköp bör undantas kravet på dubbel straffbarhet.

Käll- och litteraturförteckning

Tryckta källor

SOU 1994:56 Ett centrum för kvinnor som våldtagits och misshandlats:
Delbetänkande av Kvinnovåldskommissionen.

SOU 1995:15 Könshandeln

SOU:1995:60 Kvinnofrid

Prop. 1997/98:55 Kvinnofrid

Dir. 2008:44 Utvärdering av förbudet mot köp av sexuell tjänst

SOU 2010:49 Förbud mot köp av sexuell tjänst, En utvärdering 1999-2008

Prop. 2010/11:77 Skärpt straff för köp av sexuell tjänst

Litteratur

Asp, Petter, Ulväng, Magnus & Jareborg, Nils, Kriminalrättens grunder, 2.
uppl., Iustus, Uppsala, 2013

Asp, Petter, Internationell Straffrätt, 2.uppl., Iustus, Uppsala, 2014

Dahlström, Mats, Strand, Anette & Westerlund, Gösta, Brott och Påföljder -
En lärobok i Straffrätt om Brottsbalken, 4. uppl., Stockholm : Bruun Juridik,
2011

Holmqvist, Lena, Leijonhufvud, Madeleine, Träskman, Per Ole & Wennberg, Suzanne, Brottsbalken: en kommentar. D. 1, (1-12 kap.): Brotten mot person och förmögenhetsbrotten m.m., 6. uppl., Norstedts juridik, Stockholm, år 2009

Järvinen, Margaretha, Prostitution i Helsingfors – en studie i kvinnokontroll, Åbo Akademis förlag, Åbo, 1990

Lernestedt, Claes och Hamdorf, Kai: Sexköpskriminaliseringen - till skydd av vad? – del I, Juridisk Tidskrift, 1999/2000, s.846-858

Lernestedt, Claes och Hamdorf, Kai: Sexköpskriminaliseringen - till skydd av vad? – del II, Juridisk Tidskrift, 2000/2001, s.111-131